

GUDRĪBAS GRĀMATAS · ČETRPADSMITĀ BURTNĪCA

Slēptā anatomija svētajā mākslā

Smadzenes, sirds un mugurkauls šedevros

BLUSABOOKS

Slēptā anatomija svētajā mākslā

SMADZENES, SIRDS UN MUGURKAULS ŠEDEVROS

Katrai nodaļai — četras daļas

KO REDZAM

*darbs tuvplānā un slēptās anatomijas
hipotēze*

VIENKĀRŠIEM
VĀRDIEM

tas pats īsi un skaidri

SVEŠVĀRDI

mākslas un medicīnas jēdzieni

KO SAKA MĀKSLAS
VĒSTURE

*kas dokumentēts, kas interpretācija, kas
sakritība*

Grāmata izstāsta hipotēzes, nevis tās apstiprina. Skaties pats.

Gudrības grāmatas · MMXXVI

© 2026 SIA "Blusa Entertainment" (reģ. Nr. 40203726725) · Gudrības grāmatas. Visas tiesības aizsargātas. Šī grāmata, tās zīmējumi un izdrukājamās lapas ir autordarbs. Tos aizliegts kopēt, pavairot, izplatīt vai publicēt pilnībā vai daļām bez autora rakstiskas atļaujas. Pārkāpējiem iestājas Autortiesību likumā paredzētā atbildība. Atļaujas: contact@blusa.eu. Izdrukājamās lapas drīkst drukāt tikai personīgai lietošanai. Grāmata izstāsta mākslas darbu interpretācijas un hipotēzes; tā nav medicīnisks padoms un neaizstāj mākslas vēsturnieka vai ārsta viedokli.

SATURS

<i>Priekšvārds</i>	4
I Mikelandželo «Ādama radīšana» — smadzenes debesīs	5
II Siksta kapelas citi slēptie orgāni	10
III Leonardo — Vitruvija cilvēks un anatomijas zīmējumi	14
IV Džeda pilārs — Ozīrisa mugurkauls	19
V Horusa acs un smadzenes	23
VI Amona rags — hipokamps	28
VII Čiekurs — no Vatikāna līdz čiekurveidīgajam dziedzerim	32
VIII Jēkaba kāpnes un mugurkauls	36
IX Mākslinieki kā anatomi — Rembranta «Anatomijas stunda», Vezālijs	40
<i>Noslēgums</i>	45
<i>Izdrukājamās lapas — četras lapas</i>	46
<i>Svešvārdu vārdnīca</i>	51

PRIEKŠVārds

Iedomājies, ka stāvi Siksta kapelā, galva atgāzta, un skaties uz pasaulē slavenāko roku pāri. Tūkstošiem cilvēku katru dienu redz to pašu, un tomēr tikai 20. gadsimta beigās kāds ārsts ievēroja, ka tēls virs viņiem varbūt ir kas vairāk par apmetni un eņģeļiem. Vai tiešām? Tieši ar šo jautājumu sākas šī grāmata.

Svētā māksla gadsimtiem ir runājusi ar simboliem: Ēģiptes stabi un acis, renesanses freskas un zīmējumi, kāpnes, čiekuri un dievu ragi. Mūsdienās ap tiem izaugusi aizraujoša ideja — ka mākslinieki un priesteri šajos tēlos paslēpuši cilvēka ķermeņa karti: smadzenes, mugurkaulu, nervus, sirdi. Dažreiz šai idejai ir īsts pamats, jo mākslinieki tiešām sekcēja liķus un zināja anatomiju labāk par daudziem ārstiem. Dažreiz tā ir mūsu pašu acs, kas mākoņos saskata sejas.

Katrā nodaļā ir četras daļas. Pirmajā — «Ko redzam» — mēs aplūkojam darbu tuvū, detaļu pa detaļai, un izstāstām slēptās anatomijas hipotēzi ar visu tās aizrautību. Otrajā — tas pats īsi un vienkāršiem vārdiem. Trešajā — svešvārdi, kas palīdz saprast gan mākslu, gan medicīnu; tie apkopoti arī vārdnīcā grāmatas beigās. Ceturtajā — «Ko saka mākslas vēsture»: ko par to domā vēsturnieki un anatomi, kas ir dokumentēts, kas ir interpretācija un kas, visticamāk, ir sakritība.

Mēs neko neizsmejam un neko nepasniedzam kā galīgo patiesību. Labs jautājums ir vērtīgāks par ātru atbildi, un iemācīties atšķirt «tas izskatās pēc» no «tas ir pierādīts» ir prasme, kas noderēs ne tikai muzejā.

Grāmatas beigās ir izdrukājamas lapas ar zīmējumiem un salīdzinājumiem, ko vari novietot blakus īstajiem darbiem un pārbaudīt ar savām acīm. Paņem palielināmo stiklu, atver labu reprodukciju un skaties pats — un izlem, ko redzi tu.

I. NODAĻA

MIKELANDŽELO «ĀDAMA RADĪŠANA» — SMADZENES DEBESĪS

KO REDZAM

Siksta kapelas griesti Vatikānā ir viens no lielākajiem mākslas darbiem, ko jebkad radījis viens cilvēks. Mikelandželo tos apgleznoja no 1508. līdz 1512. gadam pēc pāvesta Jūlija II pasūtījuma, lai gan pats sevi uzskatīja nevis par gleznotāju, bet par tēlnieku. Deviņās centrālajās ainās viņš izstāstīja Radīšanas grāmatas sākumu, un vienā no tām — «Ādama radīšanā» — ir divas rokas, kas pazīstamas visai pasaulei.

Paskaties uzmanīgi. Kreisajā pusē uz zaļa pakalna atlaidies Ādams — skaists, spēcīgs, bet gurdens, it kā vēl nebūtu īsti pamodies. Viņa roka paceļas slinki, pirksts nokāries. Labajā pusē Dievs lido pretī, un viņu nes eņģeļi bez spārniem, visi ietīti plašā, sarkanīgā apmetnī, kas veido ovālu, gandrīz pilnīgi noslēgtu formu. Dieva pirksts ir izstiepts, sasprindzis. Starp abiem pirkstiem paliek šaura sprauga — un visa aina dzīvo šajā spraugā.

Vēl viena detaļa pastiprina iespaidu. Apmetņa mala ir gluda un noapaļota, it kā apvilktā ar kontūru, un eņģeļu ķermeņi tajā ir sablīvēti tā, lai aizpildītu visu formu gandrīz bez tukšumiem. No lejas, no apmēram divdesmit metru attāluma, skatītājs šādas nianšes gandrīz neredz. Bet mākslinieks, kurš četrus gadus strādāja uz sastatnēm tieši pie apmetuma, redzēja katru līniju un katru kroku. Ja kaut kas bija paslēpts, tas bija paslēpts no pūļa — bet ne no tā, kurš prot skatīties.

1990. gadā amerikāņu ārsts Frenks Linns Mešbergers Amerikas Medicīnas asociācijas žurnālā (JAMA) publicēja rakstu, kas lika uz šo ainu paskatīties citām

acīm. Viņš ievēroja, ka **apmetņa aprises ar eņģeļiem iekšā atgādina cilvēka smadzenes, pārgrieztas gareniski**. Mešbergers saskatīja detaļas:

- apmetņa krokas atbilst smadzeņu vagām, un viena dziļa kroka iet tur, kur smadzenēs ir Silvija vaga;
- lejā no ovāla nokarās eņģeļa kāja un auduma gals, kas līdzinās hipofīzei un tās kātiņam;
- zaļā šalle, kas plīvo zem apmetņa, pēc viņa domām, atgādina mugurkaula artēriju;
- eņģeļi zem Dieva atrodas tur, kur būtu smadzeņu stumbrs, bet Dieva roka stiepjas cauri pieri — cauri tai smadzeņu daļai, ko saista ar spriešanu un nodomu.

No tā izriet skaista doma. Ādams jau ir dzīvs: viņa acis ir atvērtas, ķermenis pilns spēka. Tātad Dievs viņam nedod dzīvību. **Pēc Mešbergera hipotēzes Dievs Ādamam dod prātu** — spēju domāt, izvēlēties, saprast. Dievišķā dzirkstele nav elpa, tā ir apziņa, un Mikelandželo to esot uzgleznojis burtiski, smadzeņu formā.

Vai Mikelandželo spēja kaut ko tādu? Viņa laikabiedri un biogrāfi Džordžo Vazāri un Askanio Kondivi raksta, ka jaunībā viņš Florencē, Santo Spirito klostera slimnīcā, sekceja mirušo ķermeņus, lai saprastu muskuļus un kaulus. Pateicībā klostera priekšniekam viņš izgrieza koka krucifiksu. **Mikelandželo anatomiju zināja no paša rokām**, ne tikai no grāmatām.

Daži iet vēl tālāk. Viņi saka, ka smadzeņu tēls ir slēpts vēstījums baznīcai: dievišķais mīt cilvēka galvā, nevis ārējos rituālos. Citi pamana, ka ar kreiso roku Dievs apskauj sievietes tēlu, kas vēro Ādamu, — varbūt Ievu, kas vēl nav radīta, varbūt Gudrību. Un ir arī pavisam cita hipotēze: apmetnis kopā ar zaļo šalli atgādina dzemdi ar nabassaiti, un aina ir nevis prāta, bet dzimšanas brīdis.

VIENKĀRŠIEM VĀRDIEM

Siksta kapelas griestos Mikelandželo uzgleznoja Dievu, kas pieskaras Ādamam. 1990. gadā kāds ārsts ievēroja, ka apmetnis ap Dievu un eņģeļiem pēc formas atgādina cilvēka smadzenes griezumā. Viņš secināja, ka Dievs Ādamam dod nevis dzīvību, bet prātu. Mikelandželo jaunībā tiešām pētīja mirušo ķermeņus, tāpēc ideja nav neiespējama. Citi tajā pašā apmetnī saskata dzemdi, tāpēc droša atbilde joprojām nav atrasta.

1. ZĪMĒJUMS

Dievs sarkanīgā apmetnī ar eņģeļiem; 1990. gadā ārsts šajā ovālā saskatīja smadzeņu garengriezumu.

SVEŠVĀRDI

Freska (it. *fresco* «svaigs») — glezna, kas uzgleznota uz vēl mitra kaļķa apmetuma, tāpēc krāsa iesūcas sienā un kļūst par tās daļu.

Sekcija (lat. *sectio* «griešana») — mirušā ķermeņa atvēršana un izpēte, lai uzzinātu orgānu uzbūvi vai nāves cēloni.

Neiroanatomija (gr. *neuron* «nervs» + *anatomē* «pārgriešana») — zinātne par nervu sistēmas un smadzeņu uzbūvi.

Sīlvija vaga (lat. *fissura Sylvii*) — dziļa vaga smadzeņu sānos, kas atdala deniņu daivu no pieres un paura daivas.

Hipofīze (gr. *hypophysis* «izaugums apakšā») — neliels dziedzeris smadzeņu apakšā, kas ar hormoniem vada daudzus citus dziedzerus.

Pareidolija (gr. *para* «blakus» + *eidolon* «tēls») — prāta tieksme nejaušās formās saskatīt pazīstamus tēlus, piemēram, sejas mākoņos.

KO SAKA MĀKSLAS VĒSTURE

Fakti ir šādi. Griesti tiešām gleznoti no 1508. līdz 1512. gadam, un Mikelandželo anatomiskās zināšanas ir labi dokumentētas: par sekcijām raksta abi viņa biogrāfi, un viņa zīmējumi rāda muskuļus, ko var uzzīmēt tikai tas, kurš tos redzējis zem ādas. Tāpēc Mešbergera ideja nav absurda — mākslinieks, kurš zināja smadzeņu formu, principā varēja to atkārtot.

Tomēr neviens dokuments to neapstiprina. Ne Mikelandželo vēstulēs, ne dzejoļos, ne biogrāfu tekstos, ne pāvesta galma liecībās nav ne vārda par smadzenēm apmetnī. Tas nenozīmē, ka tā nevarēja būt, bet nozīmē, ka tā ir interpretācija, ne atklāts fakts. Lielākā daļa mākslas vēsturnieku to uztver kā interesantu, bet nepierādītu hipotēzi. Jāatceras arī, ka griestu programmu apstiprināja pāvesta galms, un Mikelandželo gleznoja Bībeles stāstu, kuru skatītāji labi pazina. Slēpts smadzeņu tēls šādā pasūtījumā būtu drosmīgs solis, par kuru laikabiedri, visticamāk, būtu kaut ko pierakstījuši.